

gorián a hagyomány, hol enged a változtató akaratnak, művészi újrafarmálásnak, a szövegek hagyományos reprodukálásában mi az a kisebb, nagyobb rés, ahol a névtelen, ismeretlen paraszti alkotó a maga tehetségét, rögtönző kedvét kiélheti — ahogy azt Ortutay Gyula mondja egy helyütt.

Katona Imre kopácsi mesegyűjteménye nem »népszerű« kiadvány, legalábbis nem abban az értelemben, hogy a meséket az eredeti nyelvjárási sajátosságok elhagyásával átírná a köznyelvi formába. A szövegközlés ettől függetlenül is olvasmányos a nem szakember számára

is, mert az élő beszédben kiesett fonémákat Katona Imre a könyvben zárójelben pótolta. De nem kimondottan »tudományos« szövegközlés sem a kopácsi népmesegyűjtemény, hisz nem törekedett a teljesen pontos fonetikai lejegyzésre, ezt nem is kívánta meg a könyvsorozat sem, ahol a könyv napvilágot látott.

Folkloristának is, átlagolvasónak is szól a *Sárkányölő ikertestvérek*. Aki pedig csak most ismerkedik a népmesével, annak jó tájékoztatást nyújt az utószó, amelyben a kopácsi meseanyag részletes elemzése közben a mese legfontosabb tudnivalóiról is tájékoztat a szerző.

JUNG KÁROLY

DRÁMÁK RIVALDAFÉNYEN KÍVÜL

Színművek. (Majtényi Mihály: *A száműzött*; Tóth Ferenc: *Jób*; Gobby Fehér Gyula: *A budaiak szabadsága*; Varga Zoltán: *A tanítvány*)
Forum, Újvidék, 1971.

A Szabadkai Népszínház magyar együttese rendhagyó próbálkozásként az elmúlt években színre vitte Deák Ferenc két modern hangszerelésű drámáját. Várható volt, hogy színházunk a jövőben nagyobb érdeklődést tanúsít majd a hazai darabok iránt. Ma azonban az óvatosság nagyobb, mint valaha, pedig az *Áfonyák* és a *Légszomj* több éves stagnálásából lendítette előbbre a színházat, vitákat kavart, s kimondták: a hazai dráma bemutatása ma kísérlet, holnap hagyomány.

Harcos szellemű szócső lehetne a színház, mert van mit írni az itt élő emberekről, a mi világunkról. Színháztörténeti jelentőségű előadás régen volt Szabadkán, pedig a művészet az első barlangrajz óta folyamatos, munkálkodni kell tehát a kornak, amelyikbe beleszülettünk.

De a drámairodalom anyaga a nagyvilágban nem növekszik. Az előadásra szánt művek többnyire

könyvalakban kerülnek az érdeklődő elé, a klasszikusokat újraértelmezik, a tiszteletre méltó hagyományokat féltve ápolják, s újra felfedezik a romantikát, a polgári drámát, hiszen arról értesültünk a napokban, hogy Kerényi Imre, a budapesti Madách Színház rendezője színpadra állítja a Mágánás Miskát.

A színháziak elvtávolodtak a forradalmaktól.

A világ színpadain egymást követik a rosszabbnál rosszabb előadások. Mr. Marshall Mac Luhan tanai érvényre jutnak, s a válság szelét néhez elhárítani. De — hányszor mondtuk már — a drámaírók cselekményvázlatokat rögzítenek papírra, dialógusokat építgetnek fel, hisznek a színészek többségének elszánt akaratában: ezt is túléljük. Nincsenek sokan, de vannak.

Örömmel nyugtázhatjuk: az írók tettek már valamit a színházért (azok is, az előfutárok, akikről kevés

szó esik), most a színháziakon a sor, hogy értük tegyenek valamit. Van miből válogatni. Az 1970-ben meghirdetett drámapályázatra számos értékes mű érkezett, s közülük négyet a kiadó könyvalakban eljuttatott az olvasóhoz. A lapjainkban megjelent cikkek, méltatások (melléttük, ellenük) kevésbé szolgálták a vajdasági magyar dráma ügyét. Mivel a dráma elsődleges célja nem az, hogy az olvasóhoz jusson el, hanem a színpadra, a négy műről csak feltételeken írhatunk, hiszen a színpadi megjelenítés felfedheti a sorok mögé rejtett értékeket vagy hiányosságokat.

A kötet kikerült a nyomdából. Megéljeneztük (?), de a taps még várat magára. Tisztább képet a művekről a nézőtérrel alkothatunk. A könyvről csak szelvényzetekben számolhatunk be, de reméljük, hogy a négy darab mindegyike egyszer talán Szabadkán is bemutatásra kerül. A kamaraszínpad évek óta üresen tátong.

Végso ideje volt, hogy szépirodalmunk mellé a drámairodalom is felzárkózzon, az az irodalom, amely végre megadhatja színházunk, rádiónk és a televízió sajátos arculatát. Nem árt megjegyezni, hogy a romániai magyar színházak repertoárján évenként legalább négy-öt ösbemutató szerepel.

A színműírásnak történelmi jelentősége is van. Erről azonban felesleges cikkezni. Nagykorú drámairodalom, nagykorú színház.

Nincs szándékomban rangsorolni a drámákat, de a színházi ember szemével — bár ma a színpadon is szabály a szabálytalanság — Varga Zoltán *A tanítvány* című drámája, ahogy a szerző jelöli apokrif színpadi legendája öt képből a legegységesebb, dramaturgiaiailag legkimmunkáltabb — minden sora színpad után sikolt. Szándék a sorok mögött: érvényt szerezni az igazságnak. Örök téma. Az igazság után kutat a kötet másik három szerzője is.

Kinyújtott kezükben tör. Csak sajnálhatjuk, hogy könnyű a penge mellé futni, hiszen a múlt, a biblia eltéríti gondolatainkat a jelenről, amely roskadozik a problémáktól. Talán szükségtelen volt a múltba, képletekbe, szimbólumokba sűríteni az egyértelmű vonatkoztatásokat a mára. A történelem súlyos rakomány.

A meggyőzés hőfokát az itt élés, a hogyan élés adja meg. A jelent megcélozni — túl nagy merészség? Nem hinném. A vállalás merészsége az író legszebb erénye, mondhatjuk: kötelessége.

Ami azonban a legfontosabb: mind a négy dráma előadható és jól adható elő. A Kossúth Rádió Gábor Miklós és Vass Éva tolmácsolásában mutatott be egy részletet Majtényi Mihály *A száműzött* című drámájából — tiszteletre méltó kísérőszöveg-gel, amely egységesen dicsérte a fejlődő vajdasági magyar drámairodalmat. *A száműzött* igazolta az egyszerű tételt: a műfaj célja a színpadi megvalósítás. A mű költői képei elérték a kívánt hatást. Az Újvidéki Rádió együttese nagy sikerrel vendégszerepelt vele a vajdasági hivatásos társulatok zrenjanini szemléjén. *A száműzött* újvidéki bemutatóját irodalmi estnek jelöltem, de ez nem jelent elmarasztalást, talán az előadás alatt észlelt visszatartott hangerősség szülte bennem a megállapítást. A drámában felfedeztük — vonatkozik ez a három másik műre is —, hogy a magyar nyelv rendkívül gazdag és szép — színházi nyelv. Az írókat belső sürgetés kényszeríti az írásra: több dimenziós gondolatokkal kapcsolatot teremteni a színpad és a néző között eszményi cselekedet. *A száműzött* jó dráma. Biztos vonalvezetés közhely-nélküliség, racionalizmus jellemzi a költői ihletű sorokat. Egyes részleteiben felvillan az igazi színház lehetősége, a drámai fejlődés nyomon követhető. Majtényi nem olvas rá társadalmunk fejére, nincs is szándékában új mérföldkövet keresni a modern drámairodalom nehezen járható útjain, csupán közli velünk, hogy Tomiban akkor ősz volt, és elmondja nekünk szép, csiszolt irodalmi nyelven Publius Ovidius Naso, a száműzött költő életének egyik tragikus epizódját. Mégis modern mű, mert igaz. A téma lirai megközelítésének szép példáját láttuk a színpadon, olvashatjuk a kötetben.

Itt szükséges megjegyezni, hogy rendezőinknek hathatósan kell segíteniük drámaíróinkat, mert a festett világ, a színpad megközelítése bizonyult, alapos tanulmányokat követel. Végül is a drámaírás egy külön műfaj, amelyben a színházi ember érzi magát a legotthonosabban.

El kellene gondolkozni azon, hogy íróink hősei miért nem lelkesednek. A négy dráma zárósoraiból idézek.

Calvia: És mégis menekülsz, Ovidius...

(Majtényi Mihály: *A száműzött*)

A Sátán hangja: Tíz, húsz vagy ezredévek múlva vajon mi vár rád, földi halandó. A próbák, a mérések eszközei addigra finomodnak-e?

(Tóth Ferenc: *Jób*)

Márton: Elpusztulunk mi harcolók és ti királyok mind előbb-utóbb. Csak ők, csak ők élnek túl az időt. Mert akármikor, akárkit leköpnék, ha túlélni kell.

(Gobby Fehér Gyula: *A budaiak szabadsága*)

Nátán: ... annyira szeretted az igazságot, hogy képtelen voltál elviselni... Vagy csak... túl gyenge voltál hozzá?

(Varga Zoltán: *A tanítvány*)

Valóban nem érdemes szembeállni a világ, a kultúra rendjével — rendtelenségével? Látszólag más világot jósolunk, amely Budát, az égietket és Tomit sújtja. Mi lesz ve-

lünk itt élőkkel — Szabadkán, Zrenjaninban és Vörösmarton? Egy embert az örökkévalóságnak feltámasztani — ez lehet az írók célja, akik a hősöknek csöndes temetést rendeznek.

Gobby Fehér Gyula *A budaiak szabadsága* című történelmi drámája érett, kiforrott munka. Vonatkoztatása a mára, erre a tájra — félreérthetetlen. Tóth Ferenc verses műve, a *Jób*, a Szabadkai Népszínház idei repertoárján szerepel, s nagyon-nagyon bízunk benne, hogy bemutatása nem késik sokáig, annál is inkább, mert a mű sikerrel képviselheti színházunkat a Sterija Játékokon.

Van tehát vajdasági magyar drámairodalom. A problémát szükségtelen újra feszegetni. Azon kell fáradozni, hogy a könyvvalakban megjelent darabok színpadra, mikrofon és kamera elé kerüljenek. A művek nem várományosai a Pulitzer-díjnak — ma születtek a tegnapiok hajtásából, zsengek és törekenyek. Az írók érzékenyek és könnyen elbátortalannak, ha munkájukat nem méltányolják kellőképpen.

Ha a dráma nem kerül reflektorfénybe, hatékonysága a minimumra csökken. A következő lépést a színházi szakembereknek kell megtenniük. Nem várhatunk egy újabb emberöltőtől szélcsendben.

BARÁCIUS ZOLTÁN

NEMES IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS

GION NÁNDOR: *Postarablók*.

Forum és Móra Könyvkiadó, Újvidék—Budapest, 1972.

Raboljunk postát! Azaz mentjük, ami menthető: az emberiségben, az emberben, a világban — a szemétdombon... Így értelmezhető a gioni üzenet, illetve erkölcsi parancs lélektani szimbóluma, mely egy »literáris« ürügy kapcsán lett emberi-

lelkiismereti követelménnyé, de még inkább sürgető törvényé. Mert a becsületesség kényszere, a felelős eszmélet »rendigénye«, a felsőbb rendű lelki látás örök igazságvágya, ha nem válik »megrögzött« törvényé, törvényszerűséggé, egyszerű,